

SZIGETI MÓNKA

Digitális munkarend a Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálatban a veszélyhelyzet idején: lehetőség vagy nehézség?

Absztrakt: A tanulmány áttekintést nyújt a pedagógiai szakszolgálati intézményrendszeréről, annak feladatellátási területeiről, és kiemelten a Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat működéséről. A téma aktualitását a COVID-19 világjárvány pedagógiai szakszolgálatok munkáját befolyásoló hatása adja: bemutatjuk a digitális munkarend törvényi szabályzóit, az átállás és az ellátás munkamenetét, a Somogy megyei ellátotti létszámok változását, a különböző szakterületeken megjelenő sajátosságokat, specifikus nehézségeket. A tanulmány hangsúlyt fektet a helyzet adta nehézségek mellett a pozitív változások kiemelésére is.

Kulcs- és tárgyszavak: pedagógiai szakszolgálat, digitális munkarend, digitális ellátás sajátosságai

A pedagógiai szakszolgálati rendszer megalakulása

A pedagógiai szakszolgálati intézményrendszer 2013. szeptember 1-én jött létre, a TÁMOP 3.1.10 -11/1-2012-0001 „Helyi oktatásirányítás fejlesztése» című kiemelt projekt keretében (OKTATÁSI HIVATAL, 2013). A pedagógiai szakszolgálatba integrálódtak többek között a korábbi szakértői bizottságok, nevelési tanácsadók, beszédjavító intézetek, valamint azok a szakfeladatok (pl. korai fejlesztés, gyógytestnevelés), melyek a pedagógiai szakszolgálati ellátás keretébe tartoznak, és addig egyéb köznevelési intézményekhez (pl. egységes gyógypedagógiai módszertani intézményekhez, általános iskolákhoz, korai fejlesztő központokhoz) rendeltén végezték a feladatellátást. A korábbi intézmények különböző fenntartással és működtetési formában tevékenykedtek, az új szervezeti felépítés azonban egységes struktúrát hozott létre. Megyénként egy megyei, valamint egy fővárosi pedagógiai szakszolgálat alakult, melyek részegységeit a járasonkénti/kerületenkénti tagintézmények, valamint megyei/fővárosi szakértői bizottságok képezik. A feladatellátás köre is bővült, hiszen a korábbi nyolc területhez – *gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés-, oktatás- és gondozás; fejlesztő nevelés; tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs tevékenység; nevelési tanácsadás; logopédiai ellátás; továbbtanulási-, pályaválasztási tanácsadás; konduktív pedagógiai ellátás; gyógytestnevelés* – kapcsolódott az iskolapszichológiai, óvodapszichológiai

ellátás és a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása. Az egységes intézményrendszer létrehozásának deklarált célja volt, hogy az egész ország területén azonos minőségben juthassanak hozzá az ellátáshoz az érintettek, hogy megvalósuljon a „köznevelési rendszer magas színvonalú, méltányos, eredményes, hatékony működésének támogatása” (OKTATÁSI HIVATAL, 2013). A pedagógiai szakszolgálati intézmények fenntartói jelenleg a Tankerületi Központok, irányítóhatóság az Emberi Erőforrások Minisztériuma, középírányító a Klebelsberg Központ.

A Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat

A Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat 2013. szeptember 1-én alakult, 14 intézményegységből. Jelenleg a székhelyintézményen túl 8 tagintézményben és 6 telephelyen biztosítja az ellátását, a közvetlen irányítását és a szakmai feladatok koordinálását a főigazgató végzi.

1. ábra: A Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat szervezeti felépítése

Az átszervezés elsődleges célja az volt, hogy egységes szakmai irányelvek mentén, magas szakmai színvonalon történjen a szakszolgálati feladatellátás. Az új megyei szakszolgálat indulásakor számos nehézség adódott, hiszen több, eltérő szakmai-, szervezeti-, infrastrukturális háttérrel rendelkező intézmény működését kellett egységesíteni. A szülőknek, gyermekeknek, az intézmények dolgozóinak is alkalmazkodni kellett az új rendszerhez. Az eltelt 7 év azonban bizonyította, hogy az intézményegységek hagyományainak megtartása mellett sikerült egységesíteni a szakmai működést, ezáltal minőségi szolgáltatást nyújtani az ellátottaknak (SZIGETI, 2016:7).

A Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálatnevelőtestületében a 2019/20. tanév során 170 aktív állományú, pedagógus munkakörben foglalkoztatott szakember dolgozott. A végzettség szerinti létszámokat az 1. táblázatban tekinthetjük meg. A szakemberek többsége több területen is szerzett diplomát, a gyógypedagógus, gyógytestnevelő végzettség mellett tanítói, tanári végzettséggel is rendelkeznek (SZIGETI, 2020:12).

Végzettség	Szakember létszám (fő)
<i>Pszichológus</i>	20
<i>Gyógypedagógus- oligofrénpedagógia, tiflopedagógia, szurdopedagógia, szomatopedagógia, pszichopedagógia tanulásban akadályozottak pedagógiája szakiránnyal</i>	72
<i>Gyógypedagógus-Logopédia szakiránnyal</i>	44
<i>Egyéb végzettség- gyógytestnevelő, konduktor, fejlesztőpedagógus, tanácsadó pedagógus</i>	34
Összesen	170

1. táblázat: A Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat pedagógus munkakörben foglalkoztatott alkalmazottainak végzettség szerinti megoszlása a 2019/20. tanévben (SZIGETI, 2020)

A pedagógiai szakszolgálatok működését meghatározó dokumentumok

A pedagógiai szakszolgálatok működését, feladatellátást több jogszabály is meghatározza. Fő szabályozója a „15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről”, emellett a „2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről” irányítja a tevékenységét. Ezen jogszabályok hatályos változata szerint a pedagógiai szakszolgálatok a következő 9 területen segíti a „szülő és a pedagógus nevelő munkáját, valamint a nevelési-oktatási intézmény feladatainak ellátását” (SZIGETI, 2020:3):

- gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás
- szakértői bizottsági tevékenység
- nevelési tanácsadás
- logopédiai ellátás
- konduktív pedagógiai ellátás
- gyógytestnevelés
- iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás
- kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása
- továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás (2011. évi CXCV. törvény).

Magyarország Kormánya 2020.03.11-én, a 40./2020. (III.11.) számú kormányrendeletben veszélyhelyzetet hirdetett, tekintettel a COVID-19 világjárvány egészségügyi kockázataira. A Klebelsberg Központ utasításának megfelelően a pedagógiai szakszolgálatok 2020. március 16-ától nem végezhetnek személyes jelenlétet igénylő feladatellátást.

A szakszolgálatok feladatszervezésének megvalósulása

A pedagógiai szakszolgálatoknál a digitális ellátás szervezése során több nehézséggel szembesültünk. Első kérdésként felmerült, hogy hogyan tudjuk elérni a szülőket, tanulókat, hiszen saját adatbázisunkban címek és telefonszámok álltak csak rendelkezésünkre, elektronikus elérhetőség nem. A köznevelési intézmények adataihoz való hozzáférés kérése adatvédelmi kérdéseket vetett fel (ALBERT, 2019), így a gondviselővel telefonon egyeztetve kértük el a szükséges elérhetőségeket. Szem előtt kellett tartani a szakembereink

személyes adatainak védelmét is, így egységes, intézményi e-mail címeket hoztunk létre valamennyi szakemberünk számára.

A szakszolgálatoknak nem volt és jelenleg sincs saját online platformja, melyen keresztül megvalósulhatna a feladatellátás, így az ellátó szakemberek egyéni ismerete, kompetenciája határozta meg az alkalmazott felületet. Törekedtünk a valós idejű foglalkozások megtartására, azonban ez nehézségekbe ütközött, különösen az iskolás korosztály esetében. A tanulók a kötelező iskolai tanóra után már kevésbé voltak motiváltak az egyéb foglalkozásokra, és sokszor ehhez nem is állt a család rendelkezésére megfelelő mennyiségű informatikai eszköz. A tanulók iskolai többletterhelése is problémaként merült fel, különösen a felső tagozatos és középiskolás diákok esetén. A tanulási folyamat nyomon követése, értékelése érdekében a pedagógus által meghatározott időre- és módon a gyermeknek/tanulónak vissza kellett küldenie a megoldott feladatokat, rajzokat vagy fényképeket kellett feltölteni.

A digitális ellátásra történő átállás szükségszerűen hozta magával a megyei szervezeten átívelő munkaközösségek és a tagintézményi munkacsoportok kapcsolattartásának megerősödését, többek között Messenger-csoportok jöttek létre a napi szintű szakmai kommunikációra érdekében. A digitális ellátás során a szakszolgálat alkalmazottai a következő platformokat használták: zárt Facebook-csoport, Messenger, e-mail, Skype, telefon, e-KRÉTA rendszer (gyógytestnevelés ellátás iskolások esetén), Zoom, Google Classroom. Sok esetben nem volt más lehetőség a fejlesztő anyag gyermekhez való eljuttatására, mint a postai úton történő levélküldés, tekintettel a szülők, családok online elérhetőségének akadályozottságára. Ennek háttérben álló egyik tényező, hogy Somogy megye 246 településéből 156 szerepel a 15/2015. (IV. 23.) „Kormányrendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről” szülő jogszabály – érvényben lévő – „Kedvezményezett települések jegyzék”-én (15/2015. Kormányrendelet).

A gyermekek vizsgálata, fejlesztése, terápiás gondozása során rendelkezésre álló módszertani eszközpark – a feladatellátás jellegéből adódóan, melyben a személyes kapcsolat kiépítése az egyik legfontosabb „eszköz”, továbbá az ellátotti életkor is nagyon széles spektrumon helyezkedik el – meglehetősen kevés lehetőséget biztosított a digitális ellátásra. A szakemberek többek között tananyagokat állítottak össze, gyakorlatsorokat készítettek rajzírással és képekkel, - zenék-, filmek-, videók linkjeit továbbították, több esetben készítettek fejlesztő gyakorlatsort bemutató saját videókat, használták az Oktatási Hivatal által biztosított segédanyagokat, online formában elérhető fejlesztő játékokkal dolgoztak.

Az ellátotti létszámok változása a veszélyhelyzetben

Az ellátotti létszám változásának megértéséhez, nagyságrendjének megállapításához érdemes összevetni a tanév egészére és a 2020. 03. 16. és 2020. június 2. – mely a pedagógiai szakszolgálatok újraindításának dátuma – vonatkozó ellátotti létszámokat a különböző szakterületeken:

Összesített intézményi adat										
Szakszolgálati feladat megnevezése	gy.p. tanácsadás korai fejlesztés és oktatás és gond.	szakértői bizottság	nevelési tanácsadás	logopédiai ellátás	továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás	konduktív pedagógiai ellátás	gyógytestnevelés	óvoda, iskolapszichológia	kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása	összesen
Ellátott gyerekek száma/vizsgálatok száma	374	5312	3838	2932	324	6	6336	153	38	19313
A rendkívüli veszélyhelyzetben ellátott gyerekek száma	316	1122	3484	2707	0	5	6205	103	0	13942

2. ábra: Ellátotti létszám a Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálatnál a 2019/20. tanévben

A veszélyhelyzetben az ellátottak számának csökkenése egyrészt abból adódik, hogy a táblázatban csak azok a gyermekek és tanulók szerepelnek, akik válaszoltak a megkeresésére, azok nem, akiknek postai úton küldtük ki a foglalkozások anyagát, de nem érkezett tőlük visszajelzés. Másrészt a szakértői bizottsági tevékenység adata torzított, hiszen a veszélyhelyzetre vonatkozó sor csak a 2020. március 16. és a 2020. június 2-ai újranyitás közötti ellátotti adatokat tartalmazza, szemben az egész éves adatokkal.

A digitális ellátás sajátosságai az egyes pedagógiai szakszolgálati szakterületeken

Szakértői bizottsági tevékenység

A szakértői bizottsági tevékenység során a köznevelési intézmények nappali rendben tanuló diákjainak vizsgálata zajlik, a vizsgálat célja a beilleszkedési-, tanulási-, magatartási nehézség és a sajátos nevelési igény megállapítása vagy kizárása. A vizsgálatok során egész életutat meghatározó döntések születnek, melyeknek szerves része a gyermek, tanuló számára ideális intézmény kijelölése is. A veszélyhelyzet előtt a komplex vizsgálatok részeként jellemzést kértünk a gyermeket, tanulót oktató-nevelő pedagógusoktól, részletes anamnézist vettünk fel a szülővel, és a vizsgált gyermek tanuló korosztályához és iránydiagnózisához illeszkedő diagnosztikai eszköztárral elvégeztük a vizsgálatot. 2020. 03. 16-tól 2020. 06. 02-ig ezen alapvizsgálatok lebonyolítása szünetelt. Csak felülvizsgálatok elvégzésére volt lehetőségünk, melyek esetében dokumentumelemzés módszerével készülhettek el a szakértői vélemények, személyes találkozások nélkül. Ehhez új eljárásrendet kellett kidolgozni. Elsőként egyeztetni kellett a szülőkkel, hogy kívánnak-e élni – a kérdőíves- és telefonos kikérdezés, dokumentumelemzés módszerekkel végzett – online módon történő szakértői vélemény meghosszabbítási lehetőséggel vagy ragaszkodnak a halasztott személyes kontrollvizsgálathoz, és ennek megfelelően jártunk el. Kérdőíveket készítettünk a szülők és a pedagógusok számára, részletes írásos jellemzést kértünk tőlük, illetve telefonon készítettünk interjút velük, ezt követően készítettük el az írásos szakértői véleményt a jogszabályban meghatározott formátumban és megállapításokkal.

Nevelési tanácsadás

E feladatellátási területen történik a 15/2013. (II.26.) EMMI rendelet 24. §-a alapján az óvodai nevelésben részesülő, negyedik életévüket betöltött gyermekek esetében a tanulási- és beilleszkedési nehézségek prevencióját célzó szűrővizsgálat, melynek hagyományos időpontja az adott tanév május hónapja, így ezek a szűrővizsgálatok a 2019/20. tanévben elmaradtak. Ezen a szakfeladaton zajlik a beilleszkedési-, tanulási-, magatartási nehézséggel diagnosztizált gyermekek óvodai-, iskolai fejlesztő foglalkozásainak megvalósítása is, mely az intézmények bezárásával az online platformokra tevődött át. A lebonyolítást nehezítette, hogy a fejlesztések kiscsoportokban zajlanak, ami digitális, valós idejű foglalkozások esetén azt igényelte, hogy több család ugyanabban az időpontban tudja biztosítani a gyermekek számára az elérhetőséget, a tanórák után vagy, óvodás gyermekek esetében, délelőtt.

A nevelési tanácsadás szakfeladat másik fontos területe a pszichológiai vizsgálatok és terápiák biztosítása, mely tevékenység digitális lebonyolítása talán a legtöbb nehézséget hordozza magában. Már korábban is kérdés volt a gyermek-pszichoterápia módszertanában, hogy lehet-e online formában terápiát kezdeni és folytatni, hiszen a gyermekek esetében különösen fontos a személyes kapcsolat a riport kialakítása során, és a terápiás folyamat egységében is. A gyermek és serdülő terápiák között több online vagy virtuális térben megvalósuló forma is létezik, elsősorban a kognitív- és viselkedésterápiák területén, melyek előnye, hogy alacsony költségű, könnyen hozzáférhető terápiás ellátási lehetőséget biztosítanak. Az online terápiák használata eddig zömében azokban az esetekben fordult elő, amikor a kontakt formájú mentálhigiénés szolgáltatás nem volt elérhető, azonban ez elenyésző arányban fordult elő. A virtuális terápiák alkalmazása a terápiás interakciók teljesen új formáit hozta létre (SCHUELLER, STILES-SHIELDS ÉS YAROSH, 2017).

A pszichológiai gondozás esetében kulcsfontosságú az önkéntesség kérdése, tehát a többi szakszolgálati ellátási területtel szemben itt nem kötelező a részvétel a foglalkozásokon. Amennyiben az elköteleződés és a bizalom a digitális átállás előtt kialakult a gyermeknél, serdülőnél és a szülőnél a terápia és a pszichológus iránt, az online találkozások jól megszervezhetőek voltak, ellenkező esetben – az önkéntesség elvét figyelembe véve – a pszichológiai gondozás nem folytatódott. Két – egymással tulajdonképpen összefüggő – tényezőt emelnék még ki. Az egyik az idősav kérdése, mely általában is fontos szempont a digitális szakszolgálati ellátás esetében, hiszen ahogy korábban írtam, nehéz megfelelő időpontot és digitális eszközt találni a kötelező iskolai órák és a szülők otthoni munkavégzése után a további tevékenységre. Különösen olyan időpontot, amikor biztosítottak a titoktartás feltételei, tehát a családtól távol, zárt ajtó mögött zajlik a pszichológussal közös munka, ami kiemelten fontos a kamaszok esetében.

Logopédiai ellátás

A logopédia területén az általános nehézségek mellett befolyásolta az ellátását az a szakmai álláspont, mely szerint a hangkorrekció nem bízható a szülőre, legfeljebb a korábban már korigált hangok begyakoroltatása, azonban így kimaradt három hónap a logopédiai terápia folyamatából, mely különösen a nagycsoportos óvodás korosztály esetében jelenthet – hosszú távú hatással bíró, az iskolai bevaláshoz kapcsolódó – problémát. A valós idejű kiscsoportos logopédiai foglalkozások lebonyolítása hasonló akadályokba ütközött, mint a nevelési tanácsadás keretében végzett kiscsoportos fejlesztés.

Gyógytestnevelés

A gyógytestnevelés ellátás során 15-20 fős csoportokban zajlanak a foglalkozások az óvodákban és az iskolákban. Ennyi gyermek és tanuló egyidejű, online jelenlétének biztosítása kivitelezhetetlen, így e területen kiemelten előtérbe került a videós anyagok készítése és küldése az érintetteknek.

Gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás

A korai fejlesztés területe prioritást élvez valamennyi szakszolgálati feladat közül (SZIGETI, 2016), mely – szakértői bizottsági javaslat alapján – magába foglalja a 0-3 éves korú gyermekek – óvodai nevelésbe be nem kapcsolódó gyermek esetében 6 éves korig – komplex gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai tanácsadása mellett a kognitív-, szociális-, kommunikációs és nyelvi készségeinek fejlesztését, a mozgásfejlesztést és a pszichológiai segítségnyújtást is (15/2013. EMMI rendelet). A biztosított terápiák jelentős része közvetlen testkontaktust igényel (pl. Dévény Speciális manuális technika-Gimnasztika Módszer; konduktív pedagógiai ellátás; Tervezett Szenzomotoros Tréning; Hydroterápiás Rehabilitációs Gimnasztika-vízben), illetve csakúgy, mint a logopédiai ellátás, nem bízható a szülőre a fejlesztés. Ezek a tényezők a módszertan- és a fejlesztés fókuszának átalakítását kívánták meg.

Összegzés

Bár számos nehézséggel járt, nem szabad megfeledkezni azokról az előnyökről, pozitív eredményekről sem, melyeket a digitális ellátás hozott a Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat számára. A partneri kapcsolat több irányban is megerősödött. A szülői és alkalmazotti visszajelzések alapján szülőkkal való kommunikáció erősödött, pozitív irányban változott. A gyermek/tanuló pedagógusával történő együttműködés is hatékonyabbá vált, mivel biztosított volt a fórum és az idő is a kapcsolattartásra. Emellett a szakemberek intézményen belüli együttműködése is megerősödött, különösen egy-egy munkacsoporton belül.

Az ellátó szakemberek digitális kompetenciája ugrásszerű fejlődésnek indult. A digitális ellátás pozitív tapasztalatai beépültek a napi pedagógiai gyakorlatba, ezáltal szélesedett a módszertani repertoár. A munka közbeni tapasztalatok segítették a tudástranszfert a saját pedagógiai képzésük/továbbképzésük irányába is, növelve ezzel az egyéni és intézmény szintű kreativitást és flexibilitást, mely – úgy vélem – hosszabb távon is előnyökhöz juttatja a pedagógiai szakszolgálatot.

Irodalom

- ALBERT Ágota (2019): GDPR és a köznevelési intézmények – A GDPR bevezetésének 13+1 lépése a köznevelési intézményekben. *Networkshop 2019*. <http://ocs.mtak.hu/index.php/nws/2019/paper/view/22> [2022.03.19.]
- 15/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A1500105.KOR&targetdate=&printTitle=> [2021.02.11.]
2011. évi CXCV. törvény a köznevelésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv>[2021.02.04.]
- OKTATÁSI HIVATAL: *Megújul a pedagógiai szakszolgálati rendszer*. https://www.oktatas.hu/kozneveles/projektek/tamop3110_oktatasiranyitas/projekthirek/megujul_szakszolgálati_rendszer. [2021. 02. 04.]
- STEPHEN M. SCHUELLER, COLLEN STILES-SHIELDS, LANA YAROSH (2017): *Online Treatment and Virtual Therapists in Child and Adolescent Psychiatry*. Child Adolesc Psychiatric Clinics of North America. 26(1): 1–12. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5123797/> [2021.01.31.]

- SZIGETI Mónika (2016): *Pályázat a Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat főigazgató (magasabb vezető) beosztás ellátására*. Kézirat.
- SZIGETI Mónika (2020): *Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálat tanév végi beszámoló, 2019/20. tanév*. Kézirat.
- OKTATÁSI HIVATAL (2013): *Megújul a pedagógiai szakszolgálati rendszer*. https://www.oktatas.hu/koznevelas/projektek/tamop3110_oktatasiranyitas/projekthirek/megujul_szakszolgalmati_rendszer [2021. 02. 04.]